

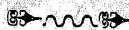
τὸ Σολωμὸ ὡς ποιητὴ (*), ξεύρετε γιγνί; Ἀπλούστατα, διότι ὁ δάσκαλος δὲν τοὺς τὸ ἔμαθε αὐτό, οἱ δὲ ἄνθρωποι αὐτοὶ δὲν κάνουν ἄλλο ἀπὸ ὅτι τοὺς εἶπε ὁ δάσκαλος, δηλ. οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ, καὶ σ' ἀνδρικήν ἡλικίαν, δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ εὐτακτοὶ καὶ ἐπιμελεῖς μαθηταί.

Λοιπὸν, ὅταν διαβάζουμε τὸ Σολωμὸ ἢ τὸν Βαλαωρίτη, ἢ γλῶσσα αὐτὴ μᾶς φαίνεται ἔξαφνα εὐγενής. Καὶ τότε, γιὰ νὰ συμβιάσουμε τὰ πράγματα, κάνουμε ἓνα βῆμα πίσω καὶ λέμε : «μά, στήν ποίησιν ἀρμόζει αὐτὴ ἢ γλῶσσα». Γιατί, παρακαλῶ, στήν ποίησιν ἀρμόζει; Ἐψυχολογήσατε στὸν ἑκυτό σας γιὰ νὰ εὑρετε αὐτὸ τὸ γιατί; Νὰ σᾶς τὸ πῶ ἐγώ.—Διότι ἡ ποίησις εἶναι ἡ πρώτη ποῦ αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη τῆς ἀληθινῆς γλώσσης.

Ἔστερα ἐρχόμεθα στὸ διήγημα, ἀρχίζει νὰ μᾶς ἀρέσει κ' ἐκεῖ. Ἄλλο ἓνα βῆμα πίσω : «μά, καὶ στὸ διήγημα ἀρμόζει αὐτὴ ἢ γλῶσσα, πρὸ πάντων ὅταν εἶναι ἀγροτικό ἢ ναυτικό...». Ἔστερα στὸ δράμα. Τρίτο βῆμα πίσω : «μά ι . . καὶ στὸ δράμα ἀρμόζει αὐτὴ ἢ γλῶσσα... μᾶς πρριστάνει πιὸ φυσικὰ, πιὸ ζωντανὰ τὰ πράγματα . . .».

Ἡ χυδαιότης εἶναι στὰ πράγματα, Κύριοι, καὶ ἐξ ἀντανακλάσεως μᾶς φαίνεται ὅτι εἶναι στὴ γλῶσσα. Ὅταν λέτε *τσαροῦχι*, σᾶς φαίνεται ἢ λέξις χυδαία, διότι τὸ πρᾶγμα ποῦ σᾶς ἀναπαρσταίνει εἶναι χυδαῖο, διότι σᾶς θυμίζει ἕναν χωριάτη ἀκάθαρτο. Ὅταν λέτε *τὸν ἐσάπισε στὸ ξύλο*, ἢ *πρᾶξις* εἶναι χυδαία. Ἄλλὰ, θὰ πῆτε, γιατί λοιπὸν, ὅταν ποῦμε *τὸν ἐμολώπισε*, δὲ μᾶς κάνει τὴν ἐντύπωσι τοῦ χυδαίου;— Διότι ἡ φράσις αὐτὴ δὲν εἶναι τρσο ζωηρῆ ἀναπαράστασις τοῦ γεγονότος· ἐπειδὴ λοιπὸν εἶναι μακρύτερα ἀπ' τὴ ζωντανὴ ἀλήθεια, γι' αὐτὸ εἶνε μακρύτερα κ' ἀπ' τὴ χυδαιότητα, διότι σ' αὐτὴν τὴν περίστασι ἢ χυδαιότης εἶναι ἡ ἀλήθεια.

(ἀκολουθεῖ).

Η ΝΟΣΟΣ ΑΒΟΥΛΙΑ

ΣΤΗ ΡΩΜΕΪΚΗ ΛΕΓΕΩΝΑ ΤΗΣ ΛΟΓΙΩΤΑΤΟΣΥΝΗΣ

«Τὸ μὲν ἐγκαλέσαι καὶ μέμψασθαι καὶ ἐπιτιμῆσαι ράδιον καὶ τοῦ βουλομένου παντός, τὸ δ' ὅπως τὰ παρόντα βελτίω γενήσεται συμβουλευσαι τοῦτο ἔμφονος ὡς ἀληθῶς συμβούλου». Εἶνε παραινετικὴ περικοπὴ τοῦ Λουκιανοῦ διὰ τῆς ὁποίας ὀμιλεῖ τὸ ἀνεπιτήδευτο καὶ ἰσόρροπο πνεῦμα πρὸς τοὺς ἐπικριτὰς κριτι-

(*) Σ. Δ. Βάλβη, περὶ τοῦ ἡμετέρου θεάτρου. Ποικίλη στοὰ 1896, σελ. 212.

κούς πάσης ἐποχῆς καὶ χώρας. Εἰς τὸν τόπον μας ὅμως σήμερον ὅπου σχεδὸν δὲν ὑπάρχει σοβαρὰ καὶ ξεχωριστὴ κίνησις ἐπιστημονικὴ, ἢ φιλολογικὴ, ἢ καλλιτεχνικὴ, καὶ ὅπου σὲ κάθε φτωχικὴ καὶ εὐγενικὴ προσπάθεια εὐκόλως διακρίνονται, μὲ τὴν ἀστάθειαν τῶν πρώτων βηματισμῶν, ὅλοι αἱ ἀτέλειαι τῆς ἀπαρχῆς, πρέπει νὰ προστεθῇ, ὅτι οἱ κριτικοὶ μὲ τὴν ἐπικριτικὴν τους κοπιᾶζουσιν καὶ καταγίνονται εἰς ἔργον ἀσκοπον καὶ ἀχάριστον, ἀνέλογοι καὶ ἰσότημοι μὲ τὸν ἀρχιτέκτονα τοῦ θὰ ἐπεδίωκε τὸ κτίσιμο τῆς οἰκοδομῆς ἀρχίζοντας ἀπὸ τὰ κεραμίδια.

Αὕτῃ εἶνε ἀπάνω κάτω ἡ εἰλικρινὴς γνώμη πολλῶν καὶ ἀγαθῶν περὶ τῶν πολλῶν καὶ κακῶν κριτικῶν τοῦ ἄστεως καὶ τῶν προαστείων.

Μολοντοῦτο νομίζω, ὅτι ὅλοι οἱ νηφάλιοι ἄνδρες Ρωμηοί, μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις των, οφείλουσιν νὰ χτυπήσουν τὴν καθολικὴν ἀρρώστιαν τοῦ τόπου μας, τὸν Σχολαστικισμόν, τοῦ ὁποίου τ' ἀποτελέσματα πρόκεινται πάμπολλα, ἐλεεινὰ καὶ γνωστὰ εἰς αὐτούς, καὶ ἔπρεπε νὰ ὑποσκάψουν τὴν ἀκλόνητον πίστην σὲ θεοστράβες Ἰδέες αἱ ὁποῖαι εἶχαν ἔχουν καὶ θὰ ἔχουν ἐπὶ πολὺ ἀκόμα στὰ χέρια τους τὰ γέμια τοῦ ἄρματος τῆς τύχης τοῦ Κράτους.

Ἔνεκα τοῦ λόγου αὐτοῦ, μολοντοὶ ἀνκλαμβάνω κριτικὴν κατακριτικὴν, ἐπειδὴ θὰ προσπαθῆσω νὰ βοηθῆσω τοὺς ἐπιδιώκοντας τὸν ἀφηνισμὸν τῆς Στραβοῦιδέας τῆς λατρείας τῆς Γλώσσης, δὲν πιστεύω εἰς τὸ μάταιον τοῦ κόπου μου, ἀλλ' οὔτε ἀνησυχῶ ἐκ τοῦ ὅτι τάχα βλέποντας μὲ μάτια φανατισμένου φαντάζομαι οἰκτρότερα καὶ μεγαλειότερα τὰ δεινὰ τῆς κυριαρχίας Τῆς.

Εἶμαι μάλιστα τόσῳ βέβαιος περὶ τοῦ δικαίου τῆς κρίσεώς μου, ὥστε θὰ ἐστοιχηματίξω, ὅτι καὶ ὁ κατευχαριστημένος πάντοτε καὶ μὲ τὰ πάντα δόκτωρ Pangloss τοῦ Βολταίρου θὰ ἔπαιε νὰ διακηρύττῃ «πῶς τὸ πᾶν ἔγεινε διὰ τὸ καλλίτερον εἰς τὸν καλλίτερον τῶν δυνατῶν κόσμων» ἐκ' τοῦ ἐπεφύλασεν ἡ Μοῦσα του νὰ γνωρίσῃ ἀπὸ κοντὰ τὰ κλασικὰ σχολεῖα τῆς κλασικῆς χώρας, ὅπου τὰ **Ρωμηόπουλα**, ἀντὶ ν' ἀναπτύσσονται καὶ νὰ γίνονται ἄτομα μὲ προσωπικότητα, ἀποκοτοῦν τὴν ὄρεξιν τῆς κοινοτοποῦ φλυαρίας καὶ τὴν **δυνήθειαν** νὰ ἐκλαμβάνουν τὰς ἡχηρὰς φράσεις ὡς ἰδέας καὶ τὴν **εὐγλωττίαν** ὡς ἀλήθειαν.

Ἄλλ' εἶμαι ἐπίσης βέβαιος, ὅτι εἰς τόπον ὅπου οἱ Γραμματισμένοι προσπαθοῦν νὰ φαίνονται κάποιοι χωρὶς νὰ εἶνε τέτοιοι, θὰ ἐφρόντιζαν νὰ παραστήσουν ἀπαισιόδοξον καὶ μαινόμενον καὶ κκοθηλὴτὴν κριτικὸν τὸν ἄκακον δόκτωρα, ὁ ὁποῖος θὰ εἶχε τὴν εἰλικρινεῖαν νὰ ὁμολογήσῃ, ὅτι ὡς *μεταδικὴ ἐργασία τῶν Ἑλληνικῶν σχολείων* πρέπει νὰ θεωρηθῇ ἡ προετοιμασία καὶ τὸ σεβήρισμα γενεῶν *δικηγόρων κακοδιαγμένων καὶ ἐφημεριδογράφων ἀμαθῶν*.

Διὰ τοῦτο μὴ λογαριάζω τὰ πρόστυχα τερτίπια τῶν ἐλλογίμων Ἑλλήνων, μὲ τοὺς ὁποίους μὲ πολλὴ μου χαρὰ καὶ εὐχαρίστησιν ἀτυμφωνῶ καθ' ὅλα, αἱ-

σθάνομαι τὴν ἀνάγκην νὰ ὀνομάσω ἱερὴ καὶ τρισευλογημένη τὴν «Κριτικὴν» ὅταν κρατεῖ πέτρα τῆς κολάσεως διὰ νὰ κτυηθῆσθῃ τὴ γάγγραινα, τὸν ἀμαθῆ καὶ ἀπάνθρωπο Δασκαλισμό, εἰς τοῦ ὁποίου τὰ σχολεῖα οἱ Ῥωμαῖοὶ ἀποκοτῶν τὰ πρῶτα συμπτώματα πνευματικῆς νόσου, ἧτις τοὺς προδιαθέτει εἰς τὸ ν' ἀρκοῦνται καὶ νὰ ἐξωφλοῦν μὲ τὰ λόγια καὶ εἰς τὸ νὰ ξεφουρνίζου ἀπὸ τὰ κεφάλια τοὺς πᾶθη τὰ ὁποῖα οὐδέποτε ἔνοιωσαν.

Μὲ ἄλλα λόγια.

Ὅταν πρόκειται ἀγὼν κατὰ τοῦ τυράννου Σχολαστικισμοῦ, τοῦ ὁποίου τὴν ἀτιμότητα ἀλυσσίδα, λίαν κισιόδοξος, ὁ Μέγας Σολωμὸς ἐπίστευεν ὅτι τὸ Ῥωμείκο θὰ τὴν ἔσπαζε μαζῆ μὲ τὸ σπᾶσιμο τῆς ἄλλης τῆς Σκλαβίαις τοῦ Τούρκου: "Ὅταν πρόκειται νὰ μάθῃ ὁ κοσμάκης ὅτι ἡ φασκία ποῦ σφίγγει καὶ παραλύει τὰς δυνάμεις καὶ δεσμεύει καὶ κρατεῖ ἀτροφικὸ τὸ μυκλάκι τοῦ παιδιοῦ εἶνε ἀντεπιστημονικὴ καὶ ἐπικινδυνότερη ἀπὸ τὴ φασκία, μὲ τὴν ὁποίαν σπαραγανῶνουν τὰ νήπια κ' ἐμποδίζουν τὴν ἀνάπτυξίν τους οἱ ἄγριοι τῆς Κεντρικῆς Ἀφρικῆς (ἔπως λένε οἱ Εὐρωπαῖοι σοφοὶ οἱ ὁποῖοι ἀποκκλύπτονται ἀγνοοῦντες τί γίνεται ἀκόμα σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα): "Ὅταν ἐπὶ τέλους οἱ Κριτικοὶ πολεμοῦν πλληλαρισίαι κ' ἐπιστημονικὰ αὐτὰς τὰς σκουριασμένας καὶ γενικευμένας στραβοιδέας, τότε δὲν εἶνε οἱ ἀμυαλοὶ, οἱ ὁποῖοι ἀρχίζουν τὸ κτίσιμο ἀπὸ τὰ κεραμίδια, ἀλλὰ οἱ φρόνιμοι καὶ προορτικοὶ οἱ ὁποῖοι ἐπιχειροῦν τὸν ἐκβραχισμόν τοῦ ἐνάθους ἐπὶ τοῦ ὁποίου οἱ Ἐρχόμενοι θὰ θεμελιώσουν τὰ θεμέλια τῆς προόδου.

Γιὰ μιὰ δὲ τέτοιαν δουλειὰ ὅλη ἡ βιαιότης, καὶ ὅλη ἡ σκληρότης, καὶ ὅλη ἡ μάνητα, καὶ ὅλη ἡ ἀγριότης τῶν χτυπημάτων εἶνε ὠφέλιμη καὶ εἶνε θεμιτὴ καὶ δὲν εἶνε δυστυχῶς ποτὲ ἕση πρέπει.

×

Τὰς ἐκ τῆς ἐπιβολῆς τῆς Λογιωτάτης—τῆς Νεκρῆς—ὡς ἐπιστήμου γλώσσης τοῦ Κράτους συμφοράς ἀπὸ πολλοῦ τὰς ἐμάντευσαν, τὰς ἔνοιωσαν, τὰς εἶδαν καὶ τὰς ἔδειξαν ὅσοι εἶχαν ὄρα γιὰ ν' ἀκούουν καὶ ὀμμάτια γιὰ νὰ βλέπουν, καὶ ἡρωικοὶ ἐπανειλημμένως ἐφόδους ἐπεχείρησαν κατὰ τῆς Ἀκραπόλεως αὐτῆς τοῦ Δασκαλισμοῦ, διὰ νὰ δώσουν εἰς τὸ Κράτος τὴν πνευματικὴν, τὴν πραγματικὴν, τὴν τελειωτικὴν ἐλευθερίαν του, ὅπως εἶπεν ὁ ΠΟΙΗΤΗΣ.

Κατὰ δὲ τοὺς νεωτέρους χρόνους, μετὰ τῶν ἄλλων, θυμωσθὴ πλειὰς ἐπιστημονικῶν ἀγωνιστῶν, ὁ Ψυχρὸς μὲ τὸν κατὰπέλτη τῆς Ἰλωτισολογίας, ὁ Ροῦδης μὲ τὰ βέλη τῆς πολυμαθείας, τῆς λογικῆς καὶ τῆς εἰρωνείας, ὁ Παλλῆς μὲ ἀνρχικὰς μπόμπας καὶ ὁ ἱκτρὸς Φωτῆδης, ὁ κελὸς πατέρας ὁ συμπονεστὴς τῆ παιδείας του, μὲ τὸ φῶς τῆς παιδαγωγικῆς ἐφκνέρωσαν κ' ἐπολέμησαν τὰ τερατουργήματα τῆς δασκαλικῆς στενοκεφαλίας καὶ ξηροκεφαλίας.

Μετ' αὐτοὺς ὁ στρατιώτης τοῦ ἱεροῦ ἀγῶνος ὀρεῖται νὰ τρέμη τὸ γελῶν καὶ ν' ἀποφύγη τὸ ἄνοστο ἀνγκάστημα τῶν ὄσων οἱ ἀναγκῶσται τοῦ ἤκουσαν. ἢ ἐδιάβασαν. Κατὰ συνέπειαν—ἀφοῦ ἄλλως τε μοῦ λείπει καὶ ἡ δύναμις καὶ ἡ ὄρεξις—δὲν σκοπεύω, οὔτε νὰ πῶ γιὰτι καὶ ποῖά εἶνε ἡ γλῶσση μας οὔτε νὰ ξεσπαθῶσω ἀρχατωμένους μὲ τοὺς νόμους φυσικῆς ἐπιστήμης τῆς γλωσσολογίας διδασκαλίας ὅσα ὁ κ. Ρυϊθῆς διὰ τῆς εὐλήπτου μελέτης τοῦ «*Εὐδωλοῦ*» κατέστησε προσιτὰ εἰς ὅλους, οὔτε νὰ γελῶμαι μὲ τοὺς θεωροῦντας καὶ ἀποκκλῶντας ἀπροσδιόριστους τοὺς σοφοὺς τῆς Εὐρώπης (τὸν Κρουαζέλιερ π. χ.) ὄσους ἐτόλμησαν ν' ἀμφισβητήσουν τὴν θευματικὴν καταγωγὴν καὶ δύναμιν τῆς Ἑλληνικῆς φωνῆς!

Ἄλλ' οὔτε θὰ προσιτίσω εἰς τὸν ἀναγκῶστη τοὺς «*Πυροθέφας τῶν ἀποκαθάλων*», οὔτε θὰ τὸν γνωρίσω μὲ τοὺς Ἰμάκηνδες τῶν πατρίων, τοὺς κρίζοντας πρὸς τοὺς πιστοὺς «*Δεῦτε—διὰ τῆς λατρείας τῆς γλώσσης—οἰκοδομήσωμεν ἑαυτοῖς Πύργον!*—Ἰσπανίς—» οὔτε θὰ περιγράψω τοὺς ἐρωτικὸςπιληπτικὸς σπασμούς τῶν μυστικοπαθῶν Ναυροφίλων, οἱ ὅποιοι κατὰ τὰς ὥρας τῆς κρίσεως φαντάζονται τὴν ζωντάνη γλῶσση ὡς σαρμοῦτα Φρίνην ἀπαρηθικυῖαν καὶ ροσσην πανθηνοῦς Ἀφροδίτης ἱερόδουλον.

Τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτά. Διὰ τῆς μελέτης μου κάτι πρακτικόν, γνωστὸν καὶ ἀπλοῦν, ἀλλὰ μορφολογικῶς νέον θὰ ἐπιδιώξω, στηριζόμενος εἰς τὸ ὅ,τι ὄσων οἱ φιλολόγοι καὶ οἱ γλωσσολόγοι ἄλλο τόσον κατὰλληλοι νὰ πραγματευθοῦν τὸ γλωσσικὸ ζήτημα εἶνε οἱ κοινωνιολόγοι καὶ οἱ ψυχολόγοι.

Δι' ὄσους ἔμωξ φανεῖ ὁ ἰσχυρισμὸς μου πρωτότυπος, ἢ καὶ λίγω ἀλλόκατος σπεύδω νὰ προσθέσω : Ὅτι ἡ κοινωνιολογικὴ ἔρευνα τοῦ βίου τῶν τοχόντων Ἑλληνικῆς διδασκαλικῆς παιδείας Ρωμηῶν καὶ ἡ ψυχολογικὴ μελέτη τῆς λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου τοῦ λογιστάτου τύπου, θὰ ἠδύναντο ν' ἀποδείξουν ἐπιβεβαιωμένην τὴν ριζικὴν ἀλλαγὴν τοῦ ἐκπαιδευτικοῦ συστήματος καὶ τὴν παραδοχὴν τῆς λαλομένης ὡς ἐπιστήμου γλώσσης, διότι δύνανται νὰ φανερώσουν : Α') ὅτι τὸ ἀποστηθίζω δὲν θὰ πῆ ξέρω «*Scavoir par coeur n'est pas scavoir*» Montaigne καὶ Β') ὅτι ἔχομεν ἀνάγκην τῶν μεῶνων τοῦ πνεύματος ὅπως ἀποκαλεῖ ὁ Σπένσερ τὰς πρακτικὰς γνώσεις διὰ νὰ ξεφύγουμε τὸν κίνδυνον τῆς Ἀβουλίας καὶ τοῦ ἀπολογιστικισμοῦ (ἀποδρακώσεως).

Ἐπὶ τούτοις, ὁπαδὸς φαντακὸς τῆς ἀρχῆς κατὰ τὴν ὁποίαν : εἶνε μὲν καλὸ πᾶν ὅ,τι συμφέρει καὶ συντείνει εἰς τὴν πρόοδον τοῦ Κ ρ ἰ τ ο υ ς, εἶνε δὲ κακὸ ψυχρὸ καὶ ἀνάποδο πᾶν ὅ,τι παρεμποδίζει ὅπως δῆποτε τὴν ἀνάπτυξιν του : θὰ πολεμήσω τὴ **Νεκρὴν γλῶσσαν**, ὡς παρεκωλύουσαν τὴν πνευματικὴν μέγιστην τῶν Ρωμηῶν, χωρὶς νὰ κἄνω τὸν κόπο πρότερον ν' ἀναιρέσω τὰ φληναφήματα τῶν φωνασκούντων, ὅτι διὰ τῆς παραδοχῆς ὡς ἐπιστήμου τῆς ζωντανῆς Λαλομένης

θὰ πέσῃ ὁ ἄλλος στύλος τοῦ Ἑθνισμοῦ, ἀφοῦ μάλιστα τὸ μοναδικὸν ἐπιχείρημά τους ἢ περίφημη πολυγλωσσία, ὡς ἐκ τῶν παραλλαγῶν ἀνά τὰς χώρας τοῦ Ἑλληνικοῦ Ἑθνους τῆς Ὀμιλουμένης, ἐὰν δὲν εἶνε ἡλιθία ἐφεύρες, εἶνε ἐπιπόλαιον συμπέρασμα ἀπροσέκτου παρατηρήσεως τοῦ φαινομένου τῆς κατ' ἐπαρχίας διαφορᾶς τῆς προφορᾶς καὶ τῆς περισσοτέρως ἢ ὀλιγοτέρως χρήσεως κατὰ τόπους μερικῶν ἐκφράσεων ἢ λέξεων.

Καὶ ἴσα ἴσα συσταίνω εἰς τὸν καλῆς θελήσεως ἀναγνώστη νὰ διαβάσῃ μιὰ τελευταίαν φορά τὴ Βιβλιονίαν τοῦ Βυζαντίου διὰ νὰ πεισθῇ, ὅπως ἐπέιπθην, ὅτι ἡ ὀλιγότομη βιβλιοθήκη τῶν Νεοελληνικῶν Γραμμάτων θὰ εἶχεν ἤδη ἀποκτήσει τὴν κλασικὴν κωμωδίαν ἐὰν ὁ Βυζάντιος διὰ τῆς Βαβυλωνίας ἐπέδιωκε τὴν ἀπόδειξιν τῆς ἐρότης τῆς Ρωμείκης γλώσσας. Θὰ ἤρκει δὲ πρὸς τοῦτο, ἀληθινὸς καὶ πιστὸς παρατηρητὴς καὶ μελετητὴς τῆς φύσεως καὶ τῆς πραγματικότητος ὁ συγγραφεὺς, νὰ ἐπεζῆται τὴν κωμικὴν πλοκὴν καὶ τὰ ἐπεισόδια τῶν παρεξηγήσεων εἰς τὴν ἀσυμφωνίαν τῶν χαρακτήρων τῶν τοπικιστῶν Ἀνατολίτη, Μωραίτη, Νησιώτη, Ρουμελιώτη, Ἀρβανίτη, παρουσιάζων μόνον ἀκατάληπτον καὶ γελοῖον ὡς ἐκ τῆς διαφορᾶς τοῦ λεκτικοῦ τὸν Λογιώτατον.

Τοιουτοτρόπως, ἐνῶ θὰ ἐσατύριζε περιφάρων ἐπὶ σκηνῆς κ' ἐπὶ τὴν θεῶν τὸν τύπον τοῦ ζῶντος διὰ τὴν ἐτυμολογίαν καὶ παραγωγὴν λεξειδίων, ἢ μακκαρονιστικῶν συνθέτων, συγχρόνως ἀφ' ἐνὸς μὲν θὰ διεκωμῶδει τοὺς ἰσχυριζομένους ὅτι ἡ Λογιωτάτη μπορεῖ νὰ γίνῃ ἢ κοινὴ γλῶσσα τῶν Ρωμηῶν, ἀφ' ἑτέρου δὲ θὰ ἐδίδασκε τοὺς θεατὰς ὠφελιμώτατον καὶ τρανότερον μάθημα διὰ τῆς ψυχολογίας τοῦ τυχόντος ἀκράτου καὶ ἀμίκτου σχολαστικῆς ἀνατροφῆς, τοῦ δικτελοῦντος ἀναίσθητου πρὸς τὰς περιπετείας τῆς ζωῆς, τοῦ παραμένοντος ἐκτός τῶν στοιχείων τοῦ χρόνου καὶ τοῦ τόπου, τοῦ ἀβούλου, τοῦ ἀνικάνου νὰ προσέξῃ ὅπως ἀντιληφθῇ τὰ συμβαίνοντα ὑπὸ τῆ μύτη του, τοῦ μὴ δυναμένου παρ' ὅλας τὰς γραμματικὰς γνώσεις του νὰ συντάξῃ τὴν ἀναφορὰ πρὸς τὸν Διοικητὴν, ἢ νὰ περιγράψῃ τὸν καυγᾶ.

Παραμένει ἐν τούτοις ἀξίος Ἑθνικῆς εὐγνωμοσύνης ὁ συγγραφεὺς τῆς Βαβυλωνίας, διότι διὰ τοῦ τύπου τοῦ Λογιωτάτου, τοῦ κατὰ τινα ἔνοιαν ἡλιθίου, μᾶς ἔδωσε τὸ κλειδί τῆς ψυχολογίας τοῦ γραμματισμένου Νεοέλληνοσ τοῦ καταντήσαντος ἓνα εἶδος λογιώτατος διὰ τῆς διδασκαλίας τῆς Νεκρᾶς γλώσσης καὶ τῆς ἐν γένει σχολαστικῆς ἀνατροφῆς. Προσθέτω μάλιστα ὅτι πρὸ πάντων οἱ λόγιοι, οἱ φιλόλογοι καὶ οἱ ἐπιστήμονες, κατὰ τὴν ἀνάγκην ἀλλὰ λογιώτατον, ὑπολογιώτατοι αὐτοί, οὔτε παρήγαγον οὔτε θὰ βγάλουν ἀπὸ τὰ χέρια τους ποτὲ ἐργασίαν ἀξίαν λόγου.

Κ' ἐπιλέγω, ὅτι ἡ σχολαστικὴ ἀνατροφή, ἡ ὁποία προετοιμάζει καὶ κατὰ τὴν φύσιν τοὺς γραμματισμένους (ἐκπαιδευθέντας) Ρωμηοὺς ἀξίους νὰ καταλάβουν, ἀναλόγως τῆς προκοπῆς των εἰς τὴν Γραμματικὴν τῆς Νεκρᾶς, τοὺς μικροὺς ἢ τοὺς

άνωτέρους βαθμούς εις τὴν Λεγεῶνα τῆς Λογιωτατοσύνης, αὐτὴ τοὺς ἀποστερεῖ τοῦ δώρου τῆς παρατηρητικότητος ἢς ἄνευ οὐδὲν ἐστὶ γενέσθαι.

Καθόσον ἐκ τῆς παρατηρητικότητος ἐξαρτᾶται ἡ Ἐμπειρία (Expérience, Expérimentation, Empirisme) ὅπως καλεῖται ἡ παρατήρησις τοῦ αὐτομάτου φαινομένου, ἢ τοῦ προκαλουμένου διὰ τοῦ πειραματισμοῦ. Καὶ εἶνε γνωστὸν ὅτι ἀπὸ τοῦ Ἀριστοτέλους τοῦ ἐπιτυχγάνοντος διὰ τῆς Ἐμπειρίας «τὸ ὅτι» διὰ μέσου τοῦ Locke καὶ τῶν ὁπαδῶν τοῦ Nove organum τοῦ Bacon μέχρι τῶν συγχρόνων σοφῶν ἐπιστημόνων τῶν παραδεχομένων αὐτὶ τὰ πάντα διὰ τῆς Ἐμπειρίας» ὅλοι ἐθεώρησαν τὴν παρατήρησιν ὡς τὴν μοναδικὴν βᾶσιν τῆς πνευματικῆς ἐργασίας.

Διὰ τὰ δικαιολογήσω μολαταῦτα καλλίτερα τὸ συμπέρασμα μου : **Ἡ ἀξία τοῦ ἀνθρωπίνου ἔργου εἶνε δυνάστηδις τῆς παρατηρητικότητος τοῦ ἐργάτου** : δανείζομαι καὶ παρκθέτω ἀπόσπασμα διαλέξεως τοῦ κ. Regnard, τὸ ὅποιον μετέφρασεν ὁ κ. Βικέλας, περὶ τῆς σκηῆς τῆς ὑπνοβασίας τῆς λαίδης Μάκβεθ, ὅπου ἡ παρατηρητικότης τῆς μεγαλοφυΐας τοῦ Τραγωδοῦ «ξεπερνᾷ τὴν τέχνην» τοῦ ἱατροῦ.

Ἀκατὰ τὸν Μεσαιῶνα καὶ μέχρι τῆς παρελθούσης ἔτι ἑκατονταετηρίδος οἱ ὑπνοβάται κατετάσσοντο μετὰ τῶν ὑστερικῶν καὶ τῶν ἐπιληπτικῶν εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν δαιμονισμένων καὶ τῶν μάγων, ὑπεβάλλοντο δὲ εἰς ἐξορκισμοὺς καὶ ἐνίοτε κατεδικάζοντο εἰς τὸν διὰ πυρὸς θάνατον. Ἄλλ' ἐν τῇ ἐποχῇ ἐκεῖνη τοῦ σκότους εὐρέθη ἄνθρωπος ὁ μέγας τῆς Ἀγγλίας δραματοουργός, ὅστις παρατηρήσας μετ' ἐξόχου ἀκριβείας τὸ φαινόμενον τῆς φυσικῆς ὑπνοβασίας, ἀφῆκε περιγραφὴν τὴν ὅποιαν οὐδόλως ἤθελεν ἀπαρνηθεῖ σύγχρονος ἡμῶν νευρολόγος.

X

Μετὰ τὴν τόσσην ἐπιμονὴν πρὸς διατρέψασιν τῆς μεγάλης ἀξίας τῆς παρατηρητικότητος, μᾶς φαίνονται φυσικὰ δύο ἐρωτήματα: 1) Λεῖπει τάχα ἡ παρατηρητικότης ἀπὸ τῶν γραμματισμένων Ρωμηοῦς; καὶ 2) Ποιὸς εἶνε ὁ λόγος ἕνεκα τοῦ ὁποίου ἔχουν ἀσθενικὴν τὴν δύναμιν τῆς παρατηρήσεως οἱ κατατασσόμενοι ἐν τῇ Ρωμείκῃ λεγεῶν τῆς Λογιωτατοσύνης;

Δι' ὅσους ἀγνοοῦν, ὅτι ἡ συνήθεια τῆς παρατηρήσεως ἀποκτᾶται καὶ ἀνατρέφεται διὰ τῆς πραγματολογικῆς διδασκαλίας ἢ ὁποία εἶνε ἀντικρὺς ἀντίθετος τῆς δογματικῆς τῆς ἐφαρμοζομένης ἐν τῇ δασκαλικῇ ματρὶ σχολεῖα: Δι' ὅσους ἡ πληθώρα τῶν ἀερολόγων ἐφημεριδογράφων, δικηγόρων καὶ λογίων δὲν εἶνε ἀποδείξεις: δι' ὅσους τὸ ἐπιπόλαιον τοῦ χαρακτῆρος τῶν σημερινῶν Ρωμηῶν δὲν ἀποτελεῖ ἔνδειξιν τῆς ἐπιπολαίας ἐξετάσεως τῶν πραγμάτων καὶ ἐπομένως τοῦ ἐμ-

βρυώδους τῆς ιδιότητος τοῦ παρατηρεῖν : δι' ἑσους δὲν εἶνε ἀρκετὸ δεῖγμα ἢ μὴ συγγραφὴ πρωτοτύπου ἐπιστημονικῆς ἐργασίας : δι' ἑσους δὲν ἀποτελεῖ ἀπόδειξιν τὸ ὅτι δὲν ἐγράφη ἀκόμη φιλολογικὸν ἔργο ντόπιο, προϊόν γνώσεως τοῦ Ἑλληνικοῦ κόσμου ἐκ παρατηρήσεως αὐτοῦ : δι' ἑσους δὲν ἀποροῦν γιατί κατ' ἐξοχὴν οἱ ξένοι ἀρχαιολόγοι ξέρουσι ποῦ πρέπει νὰ σκάψουσι διὰ νὰ φέρουσι εἰς τὸ φῶς τῆς ἡμέρας τὰ κομμάτια τοῦ ἀρχαίου πολιτισμοῦ : δι' ἑσους δὲν σημαίνει τίποτα τὸ τσέπωμα ἀπὸ Γαλλικὴν Ἐταιρείαν τοῦ λαυρωτικοῦ θησαυροῦ : δι' ἑσους δὲν ἠνόησαν τὸ τί λέγουσι ἐπαναλαμβάνοντες καθ' ἑκάστην, ὅτι πρέπει νὰ ἔλθουσι Εὐρωπαῖοι διὰ νὰ ἐκμεταλλεθοῦσι τὸν ἀνεκμετάλλετον τόπον μας . . .

Δι' ὄλους αὐτούς—οἱ ὅποιοι σὰ Ρωμηοὶ ἔχουσι τιποτένια παρατηρητικότηα—προσθέτω τ' ἀκόλουθα.

Ἡ Ἑλληνικὴ Βουλὴ, ὅπου τὰ ἐκλεκτότερα μυστὰ τοῦ Κράτους βουλευόονται καὶ συζητοῦσι τὰ κατὰλληλα ληπτέα μέτρα διὰ τὴν καλλιτέρευσιν τοῦ τόπου μας, ἀπεδείχθη 99 ἐπὶ τοῖς 0)0 ἀνίκανη νὰ ψηφίσῃ νόμους, κατὰ τὴν παραδεδομένην ἔκφρασιν, συμφώνους μὲ τὰς ἀνάγκας τῆς χώρας.

Διότι οἱ ἐκλεκτότεροι Ρωμηοὶ ἀδυνατοῦσι νὰ παρατηροῦσιν αὐτὰς τὰς ἀνάγκας.

Καὶ ὅταν συγκρίνομεν τὴν ἀδυναμίαν αὐτὴν τῶν Ἑλλήνων ἐπὶ περὶ οἰκονομολόγων μὲ τὴν ἰκανότητα τοῦ τυχόντος συμβούλου τοῦ Διεθνούς οἰκονομικοῦ Ἐλέγχου, ὁ ὅποιος μετὰ ὀλιγόμηνον εἰς ἰὸν τόπον διακονοῦν ἐπρότεινε μέτρα ἐφαρμοσίμα καὶ πρακτικὰ διὰ τὴν αὐξήσιν τῶν ἐσόδων τοῦ Κράτους, δὲν πρέπει νὰ συμπεράνωμεν, ὅτι ὁ μὲν ξένος ἔμαθε καὶ μπορεῖ νὰ βλέπῃ διότι ἐγύμνασε τὸ μυαλό του στὰ σχολιά τῆς πατρίδας του, ἐν ᾧ ὁ σοφὸς ἑλληνομαθὴς Ἑλληνας μας ἔπαθε τ' ἀντίθετο στὰ δικά του σχολιά :

Ἄλλὰ τί ἄλλο ἄλλως τε ὁμολογοῦμεν ὅλοι μας, παρὰ τὴν ἔλλειψιν τῆς πολυτίμου ιδιότητος τοῦ παρατηρεῖν, τὸ ἐλάττωμα τῆς ἀνατροφῆς μας, τὴν ἀνικανότητα καὶ τὴν ἐπίγνωσιν τῆς πνευματικῆς νόσου ποῦ μᾶς δέρνει, ὅταν σύμφωνοι οἱ Ρωμηοὶ φωνάζουσι, ὅτι εἶνε ἀνάγκη νὰ μετακληθοῦσι Αὐστριακὸς συνταγματάρχης διὰ νὰ διοργανώσῃ τὸν στρατόν, Γάλλος πλοίαρχος τὸ ναυτικόν, Ἴταλὸς λοχαγὸς τὴν τελωνοφυλακίαν, ὁ Τρουφιὲ τὸ Ὀδεῖον, Ἑλβετὸς πολιτοφύλαξ τὴν χωροφυλακίαν, Δανὸς ἢ Νορβηγὸς δασικὸς τὴν δασοφυλακίαν, ἐν ᾧ εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐγήρασαν μελετῶντες τὰς ἀνάγκας τῶν σωμάτων καὶ κλάδων τῆς πολιτείας ἐντόπιοι ἐπιμελεῖς καὶ φιλότιμοι στρατηγοί, ναύαρχοι, δασονόμοι, τμηματάρχαι, Βλάχοι, τελῶναι καὶ Φαρισαῖοι :

Καὶ ὅμως ἔχουσι δίκην οἱ Ρωμηοὶ. Διότι ὁ Ἴταλὸς λοχαγὸς ἐντὸς τριῶν μηνῶν περιουδούσας τὰ παράλια μας παρετήρησεν, εἶδεν, ἀντελήφθη καὶ ἐπρότεινε ὄργανισμὸν τῆς τελωνοφυλακίης. Διότι ὁ στρατηγὸς Βοσάρ εἶδε καὶ ἐπρότεινε ἕνα μόνον μετὰ τὸν πόλεμον ἐξετιμήσαμεν ὡς βαθεῖας παρατηρήσεις. Διότι ὁ ναύαρχ-

χος. Λεζέν ἄφησεν ὄργανισμὸν εἰς τὸν ὁποῖον οὔτε ἓνα ἰῶτα δὲν ἐπρόσθεσεν οἱ ναυτικοί μας. Διότι ὁ κ. Κόρμπεν κάμποσα σοφὰ εἶπε στὴν ἔκθεσίν του.

Εἶμαι μάλιστα πεπεισμένος, ὅτι ἀπὸ κάποιον Εὐρωπαῖον, ποῦ δὲν ἄκουσε τί θὰ πῆ καψάλα καὶ κατσίκι, θὰ ζητήσουμε τὸν νόμο τὸν προλαμβάνοντα τὰς πυρκαϊὰς τῶν δασῶν.

Καὶ διὰ τὰ μὴ μακραινῶ ἀχάριστον λόγον συμπεραίνω. Ἐν ᾧ ὅλοι ἀκούομεν, ὁμολογοῦμε καὶ γνωρίζομεν, ὅτι στερούμεθα τῶν εἰδικῶν, τῶν πρακτικῶν, τῶν ἀνθρώπων τῆς δουλειᾶς, τῶν μελετητῶν τοῦ τόπου, τῶν ἱκανῶν νὰ χειραφετήσουν τὰς ὑπηρεσίας τοῦ Κράτους καὶ νὰ σώσουν αὐτό : Ἐν ᾧ ὅλοι ἀναγνωρίζουν καὶ βεβαιοῦν τὸ πρᾶγμα, τὴν ἔλλειψιν δηλαδὴ τῶν ἀξίων ἀνδρῶν : Κ' ἐν ᾧ πολλοὶ ψιθυρίζουν ὡς αἰτίαν τοῦ φαινομένου, τὴν ἀδυναμίαν τῆς πρακτηρήσεως : Οὔτε ἓνας—καθόσον γνωρίζω—δὲν ἐτόλμησε νὰ ξεστομίσῃ τὴν ἀλήθειαν.

Ὅτι ἐφόσον οἱ Ρωμηοὶ μαθαίνουν γράμματα γιὰ νὰ ὑπηρετήσουν τὴν λεγεῶνα τῆς λογιωτατοσύνης αὐτὰ καὶ χειρότερα θὰ ἔχουμε, ἔτσι καὶ χειρότερα θὰ πάμε.

Μόνον ἡ ριζικὴ μετατροπὴ, μεταβολὴ καὶ ἀλλαγὴ τοῦ συστήματος τῆς διδασκαλίας μπορεῖ νὰ ἐπιτρέψῃ εἰς τὸν ἐκ φύσεως ἐπιπέδαιον, ἀψιχορον καὶ ἐπομένως ἄβουλον Ρωμηὸν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παρατηρητικότητος, τοῦ συνειδητοῦ αὐτοῦ ἀποτελέσματος τῆς λειτουργίας τοῦ ἐγκεφάλου, τοῦ ἀξιολογοτάτου ψυχικοῦ φαινομένου.

Πρέπει ὅμως ἐδῶ νὰ προσθέσω ἀμέσως μὲ μεγάλα γράμματα, πῶς ἀφότου ἐπίσθην, ὅτι καὶ μόνον ἡ διδασκαλία τῆς νεκρᾶς ἀρκεῖ νὰ μαρᾶνῃ καὶ ν' ἀφανίσῃ τὴν δύναμιν τῆς παρατηρητέως δὲν μπορῶ νὰ νοιώσω οὔτε νὰ φαντασθῶ, ὅτι θ' ἀποκτήσουμε τελειότερον ἐκπαιδευτικὸ σύστημα προτοῦ παραδεχθῶμε ὡς μητρικὴ μας γλῶσσα τὴ φυσικὴ μας γλῶσσα, τὴν Ὀμιλουμένην.

(ἀκολουθεῖ).

Στέφανος Ραῦδς.

